

SPIS TREŚCI

Przedmowa	15
Wykaz skrótów	17
Bibliografia ogólna	19

OGÓLNE WPROWADZENIE: ELEMENTY META-METAFIZYKI

1. Nazwa	27
2. O poznanie filozoficzne	28
3. Pierwotny empiryzm i racjonalizm	29
4. Poznanie spontaniczne i zreflektowane	31
5. Poznanie uniwersalizujące i transcendentalizujące	34
6. Trójczłonowy model ludzkiego poznania	41
7. Trójczłonowy model nauk teoretycznych	49
8. Pierwotne metody poznania naukowego	52
9. Specyfika poznania metafizycznego — ogólnie	54
10. O metodzie poznania metafizycznego	58
Bibliografia	68

CZEŚĆ PIERWSZA: BYT JAKO BYT

I. Wyodrębnienie przedmiotu filozoficznego rozumienia rzeczywistości	76
1. Przedmiot filozofii jako wynik uogólnienia naiwnego empiryzmu	77
2. Przedmiot filozofii jako konstrukt intuicyjnej myśli	83
3. Przedmiot filozofii ujmowany abstrakcyjnie	90
4. Subiektywizacja przedmiotu filozofii	99
5. Realny przedmiot filozoficznego wyjaśniania	106
Bibliografia	120
II. Uwyrażnianie pojęcia bytu jako bytu	126
A. Dwa sposoby uwyrażniania pojęcia bytu	127
1. Formowanie pojęć metafizycznych ściśle transcendentalnych	127
2. Formowanie pojęć metafizycznych przez partykularyzację pojęcia bytu	130
Bibliografia	133

B. Transcendentalia	135
1. Byt a rzecz	135
a) Struktura transcendentznego pojęcia rzeczy. Zasada tożsamości	135
b) Byt jako rzecz	142
2. Byt a jedność	144
a) Struktura transcendentznego pojęcia jedności. Zasada niesprzeczności	144
b) Jedność jako transcendentna właściwość bytu	151
3. Byt a odrębność	157
a) Struktura transcendentnej odrębności	157
b) Odrębność jako transcendentna właściwość bytu. Wielość bytowa	159
Bibliografia	161
4. Byt a prawda	163
a) Transcendentalne pojęcie prawdy. Zasada racji bytu	163
b) Prawda jako transcendentna właściwość bytu	169
Bibliografia	176
5. Byt a dobro	178
a) Transcendentalne dobro. Zasada celowości	178
b) Dobro transcendentne	189
c) Byt a zło	193
1° Obecność zła	193
2° Teoria zła jako pozytywnej bytowości	195
3° Teoria zła jako braku bytowego	197
4° Epistemologiczne i ontologiczne podstawy teorii zła	199
Bibliografia	203
6. Byt a piękno	206
a) Struktura transcendentnego piękna	206
b) Piękno jako transcendentna właściwość bytu	214
Byt a wartość	217
Bibliografia	219

CZĘŚĆ DRUGA: STRUKTURA BYTU

I. Poznawalność elementów składowych bytu	224
1. Wykluczenie stanowisk nieprzydatnych do metafizycznego tłumaczenia bytu	224
a) Fizyczna interpretacja złożań bytowych	225
b) Scjentyzm	227
c) Fenomenologia	228
d) Abstrakcjonizm czysto pojęciowy	233
2. Metafizyczne poznanie elementów składowych bytu	235
a) Szukanie realnych racji uniesprzeczniających dla pluralizmu bytowego	235
b) Analogiczność poznania złożań bytowych	238
c) Pojęcie różnicy a złożenie bytowe	239
Bibliografia	243
II. Złożenia bytowe	246
1. Akt i możność	246
a) Pierwsze ujęcia	246

1° Systemy skrajnie ewolucyjne	246
2° Systemy skrajnie statyczne	248
b) Rozgraniczenia pojęciowe	251
1° Akt	251
2° Możliwość	253
3° Możliwość czynna	255
4° Możliwość bierna	255
c) Uzasadnienie złożenia bytu z aktu i możliwości	259
1° Analiza ruchu	260
2° Analiza zasady niesprzeczności	264
3° Dyskusja z poglądami megarejczyków	269
d) Systematyzacja rozumienia aktu i możliwości	273
1° Możliwość	273
2° Akt	277
e) Stosunek możliwości do aktu	278
1° Pierwszeństwo aktu (pojęciowe, czasowe, istotne)	278
2° Ograniczenie bytowe. Mnogość bytowa	281
3° Akt i możliwość — wzajemne uwarunkowania w konkretnym bycie	289
4° Akt i możliwość — różnice w konkretnym bycie	292
5° Akt i możliwość a działanie	294
Bibliografia	298
2. Substancja i przypadłości	301
a) Koncepcja substancji a teoria nauki	301
b) Z historii koncepcji substancji	304
c) Istnienie substancji i przypadłości — uzasadnienie	317
d) Substancja i przypadłości kategoriami bytu	319
1° Realna nietożsamość substancji i przypadłości	319
2° Struktura substancji	320
3° Przypadłości	321
e) Natura — osoba	323
1° Właściwości osoby	328
f) Relacje	329
1° Relacje myślnie	330
2° Relacje realne	330
Bibliografia	337
3. Materia i forma	342
Koncepcja materii	343
a) Fizykalna teoria materii	343
1° Fizykalne dane o materii	343
2° Fizykalna interpretacja materii	345
3° Aplikacja matematyki do fizyki	347
4° Natura bytów materialnych a funkcje matematyczne	349
b) Filozoficzna interpretacja bytów materialnych	352
1° Istnienie materii i formy w bytach materialnych — uzasadnienie	352
2° Materia pierwsza	363
3° Forma substancjalna	372
4° Powstawanie i zanikanie form	375
5° Całość substancjalna	378
6° Jedność formy substancjalnej	380
7° Jednostkowienie bytów materialnych	390

Bibliografia	399
4. Istota i istnienie	402
a) Uwarunkowania historyczne i epistemologiczne	402
b) Istota i istnienie — wzajemne uwarunkowania w bycie konkretnym	407
c) Uzasadnienie realnej różnicy istoty i istnienia w bycie przygodnym	413
1° Uzasadnienie jakby wprost	414
2° Dowody nie wprost	423
Bibliografia	429
5. Przyczyny bytu	433
a) Z historii koncepcji przyczyny	433
1° Początek — zasada — przyczyna	439
b) Przyczyna materialna	440
c) Przyczyna formalna	441
1° Przyczyna formalna wewnętrzna	442
2° Przyczyna formalna zewnętrzna	443
3° Idee Boskie	445
d) Przyczyna sprawcza	450
1° Przyczyna sprawcza główna	450
2° Precyzowanie się koncepcji przyczyny sprawczej	450
3° Funkcja przyczynowania sprawczego	453
4° Przyczyna sprawcza narzędna	456
5° Współdziałanie przyczyn sprawczych	460
e) Przyczyna celowa	463
1° Rozgraniczenie pojęć	463
2° Funkcja przyczynowania celowego	464
Bibliografia	468

CZĘŚĆ TRZECIA: ANALOGIA METAFIZYCZNA

I. Analogia „bytu” i „poznania”	477
1. Analogiczność bytu	477
2. Poznanie przez analogię	484
a) Poznanie analogiczne oparte na realnych relacjach koniecznych	484
b) Analogia i metafizyczne poznanie	488
c) Poznanie analogiczne oparte na realnych relacjach kategoryalnych — niekoniecznych	496
d) Analogia metaforyczna	500
3. Stosowalność analogii	501
a) Analogiczna jedność jako podstawa stosowalności analogii	501
b) Naczelne zastosowanie analogii metafizycznej — poznawalność ist- nienia Boga	503
c) Analogia w naukach szczegółowych	506
d) Poznawcza rola analogii metaforycznej	511
II. Ostateczne perspektywy rozumienia bytu jako bytu	514
Bibliografia	527
Indeks nazwisk	531
Indeks rzeczowy	543

CONTENTS

Foreword	15
A List of Abbreviations	17
General Bibliography	19

GENERAL INTRODUCTION: THE ELEMENTS OF META-METAPHYSICS

1. The Name	27
2. On the Philosophical Cognition	28
3. Original Empiricism and Rationalism	29
4. Spontaneous and Reflective Cognition	31
5. Universalizing and Transcendentalizing Cognition	34
6. The Trimerous Model of Human Cognition	41
7. The Trimerous Model of Theoretical Knowledge	49
8. The Original Methods of Scientific Knowledge	52
9. The Specificity of Metaphysical Knowledge — Generally	54
10. On the Method of Metaphysical Knowledge	58
Bibliography	68

PART ONE: BEING AS BEING

I. The Problem of the Object of Philosophical Understanding of Reality	76
1. The Object of Philosophy as a Result of Generalizing Naïve Empiricism	77
2. The Object of Philosophy as a Construction of Intuitive Thought	83
3. The Object of Philosophy Treated Abstractedly	90
4. The Subjectivizing of the Subject of Philosophy	99
5. The Realistic Object of Philosophical Explanation	106
Bibliography	120
II. Clarifying the Concepts of Being as Being	126
A. Two Ways of Making Clear the Concepts of Being	127
1. The Forming of Metaphysical, Strictly Transcendental Concepts	127

2. The Forming of Metaphysical Concepts Through Particularizing the Idea of Being	130
Bibliography	133
B. Transcendentalia	135
1. Being and the Thing	135
a) The Structure of the Transcendental Concept of the Thing. The Principle of Identity	135
b) Being as the Thing	142
2. Being and Unity	144
a) The Structure of the Transcendental Concept of Unity. The Principle of Non-Contradiction	144
b) Unity as a Transcendental Attribute of Being	151
3. Being and Individuality	157
a) The Structure of Transcendental Individuality	157
b) Distinctness as a Transcendental Attribute of Being. The Plurality of Being	159
Bibliography	161
4. Being and the Truth	163
a) The Transcendental Concept of the Truth. The Principle of the Reason of Being	163
b) The Truth as a Transcendental Attribute of Being	169
Bibliography	176
5. Being and Good	178
a) Transcendental Good. The Principle of Final Cause	178
b) Transcendental Good	189
c) Being and Evil	193
1° The Presence of Evil	193
2° The Theory of Evil as a Positive Aspect of Being	195
3° The Theory of Evil as the Disadvantage of Being	197
4° Epistemological and Ontological Principles of the Theory of Evil	199
Bibliography	203
6. Being and Beauty	206
a) The Structure of the Transcendental Beauty	206
b) Beauty as a Transcendental Attribute of Being	214
Being and Value	217
Bibliography	219

PART TWO: THE STRUCTURE OF BEING

I. The Cognoscibility of Elements of Being	224
1. Excluding the Unnecessary Opinions on Metaphysical Interpretation of Being	224
a) A Physical Interpretation of Complexities of Being	225
b) Scienticism	227
c) Phenomenology	223
d) Purely Ideological Abstractionism	233
2. A Metaphysical Cognizance of Elements of Being	235
a) Seeking Real Non-Contradictory Arguments for the Plurality of Being	235

b) The Analogy of Recognition of the Composition of Being	238
c) The Concept of the Difference and the Composition of Being	239
Bibliography	243
II. The Composition of Being	246
1. The Act and Possibility	246
a) First Approaches	246
1° Extremely Evolutionary Systems	246
2° Extremely Static Systems	248
b) Ideological Differentiation	251
1° The Act	251
2° The Possibility	253
3° The Active Possibility	255
4° The Passive Possibility	255
c) The Justification of the Composition of Being from the Act and Possibility	259
1° The Analysis of Movement	260
2° The Analysis of the Principle of Non-Contradiction	264
3° The Argument with the Ideas of the Megara	269
d) The Systematizing of Understanding the Act and Possibility	273
1° The Possibility	273
2° The Act	277
e) The Relation Between the Possibility and Act	278
1° The Priority of the Act (Ideological, Periodical, Essential)	278
2° The Limitation of Being. The Plurality of Being	281
3° The Act and Possibility — Mutual Conditioning in a Specific Being	289
4° The Act and Possibility — the Difference in a Specific Being	292
5° The Act and Possibility and the Action	294
Bibliography	298
2. The Substance and Accidents	301
a) The Concept of the Substance and the Theory of Science	301
b) The Historical Approach to the Concept of the Substance	304
c) The Existence of the Substance and Accidents — the Justification	317
d) The Substance and Accidents as Categories of Being	319
1° The Real Non-Identity of the Substance and Accidents	319
2° The Structure of the Substance	320
3° Accidents	321
e) Nature — the Person	323
1° The Attributes of the Person	323
f) Relations	329
1° The Relations of the Thought	330
2° Real Relations	330
Bibliography	337
3. The Matter and Form	342
The Concept of the Matter	343
a) The Physical Theory of the Matter	343
1° The Physical Data on the Matter	343
2° The Physical Interpretation of the Matter.	345
3° The Application of Mathematics to Physics	347
4° The Nature of Material Beings and Mathematical Functions	349

b) Philosophical Interpretation of Material Beings	352
1° The Existence of the Matter and Form in Material Beings — the Justification	352
2° The First Matter	363
3° The Substantial Form	372
4° The Appearance and Disappearance of Forms	375
5° The Substantial Unity	378
6° The Unity of the Substantial Form	380
7° The Individualizing of Material Beings	390
Bibliography	399
4. The Essence and Existence	402
a) Historical and Epistemological Conditioning	402
b) The Essence and Existence — Mutual Conditioning in a Specific Being	407
c) The Justification of the Real Difference Between the Essence and Existence in an Contingent Being	413
1° Direct Justification	414
2° Indirect Justification	423
Bibliography	429
5. The Causes of Being	433
a) The Historical Approach to the Concept of the Cause	433
1° The Beginning — Principles — the Cause	439
b) The Material Cause	440
c) The Formal Cause	441
1° Internal Formal Cause	442
2° External Formal Cause	443
3° Divine Ideas	445
d) The Efficient Cause	450
1° General Efficient Cause	450
2° The Defining of the Concept of the Efficient Cause	450
3° The Function of the Efficient Cause	453
4° Superior Efficient Cause	456
5° The Cooperation of Efficient Causes	460
e) The Effective Cause	463
1° The Delimitation of Ideas	463
2° The Function of the Effective Cause	464
Bibliography	468

PART THREE: THE METAPHYSICAL ANALOGY

I. The Analogy of „Being” and „Cognition”	477
1. The Analogy of Being	477
2. Cognition Through Analogy	484
a) Analogical Cognition Based on Real Necessary Relations	484
b) The Analogy and Metaphysical Cognition	488
c) Analogical Cognition Based on Real Categorical Relations — Not-Necessary	496
d) The Metaphorical Analogy	500
3. The Use of the Analogy	501

a) Analogical Unity as a Basis of the Use of the Analogy	501
b) The Supreme Use of Metaphysical Analogy — the Cognition of the Existence of God	503
c) The Analogy in Specific Sciences	506
d) The Cognitive Function of Metaphorical Analogy	511
II. Final Perspectives of Understanding Being as Being	514
Bibliography	527
Index of Names	531
Index of Subjects	543